

**Stanowisko
Zgromadzenia Ogólnego
Śląskiego Związku Gmin i Powiatów
z dnia 6 grudnia 2019 r.**

w sprawie: **zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w okresie programowania Unii Europejskiej 2021-2027**

1. Zgromadzenie Ogólne Śląskiego Związku Gmin i Powiatów zrzeszającego 137 gmin i powiatów z terenu województwa śląskiego (w tym 86 gmin o charakterze wiejskim i miejsko-wiejskim) wyraża głębokie zaniepokojenie zapowiadany niezwykle ograniczonym wsparciem dla działań inwestycyjnych na obszarach wiejskich w Polsce w okresie programowania 2021-2027 (szczególnie w zakresie podstawowej infrastruktury komunalnej, posiadającej fundamentalne znaczenie dla powodzenia szeroko rozumianych procesów rozwojowych). Nasze główne obawy rodzą zapowiedziane w ramach negocjacji budżetowych na szczeblu Unii Europejskiej dotyczących kolejnego okresu programowania uszczuplenia zasobów finansowych II filaru Wspólnej Polityki Rolnej dla Polski (WPR) o ok. 25% (tj. z 10,9 do 8,2 mld euro), przy jednoczesnym zmniejszeniu głównego źródła wsparcia inwestycyjnego ze środków UE w ramach Polityki Spójności o 23% (z 83,9 do 64,4 mld euro).
2. W województwie śląskim obszary wiejskie (pomimo dominującego znaczenia miast skupionych w obrębie aglomeracji górnośląskiej i pozostałych większych ośrodków miejskich) odgrywają znaczącą rolę, w szczególności w kontekście silnie rozbudowanych, wieloaspektowych relacji miasto-wieś. Tereny te są bardzo często, oprócz bycia miejscem do zamieszkiwania i pracy, rezerwuarem wartościowych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, a także materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Ludność mieszkająca na wsi stanowi ok. 22% ogółu ludności regionu (ponad 1 milion mieszkańców), a funkcja rolnicza odgrywa istotną – ale jedynie pomocniczą rolę w strukturze gospodarki regionu. Sąsiedzkie oddziaływanie miast na obszary wiejskie jest z jednej strony wyjątkowo korzystne (dobra dostępność dużych rynków zbytu, miejsc pracy i wysoce specjalistycznych usług), z drugiej zaś rodzi negatywne konsekwencje, szczególnie w postaci znacznego zanieczyszczenia środowiska naturalnego, co istotnie przekłada się na jakość życia mieszkańców. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich wymaga całościowego i długofalowego podejścia do rozwiązywania problemów ekonomicznych, społecznych, środowiskowych i przestrzennych wywoływanych przez procesy urbanizacji, które w województwie śląskim mają szczególny charakter i bardzo istotny zasięg (region ten jest bowiem najbardziej zurbanizowanym w kraju). Mimo niewątpliwie lepszego niż w wielu innych miejscach dostępu mieszkańców obszarów wiejskich do podstawowej infrastruktury i wielu usług publicznych na terenach sporej części gmin, zwłaszcza bezpośrednio sąsiadujących z miastami, istotna część gmin regionu wciąż znajduje się w gorszym położeniu od przeciętnie rozwiniętych obszarów na

zachodzie UE, stąd dla utrzymania konkurencyjności regionu niezbędne jest dalsze inwestowanie w zapewnianie bądź polepszanie stanu podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej, jak i w rozwój różnych form przedsiębiorczości lokalnej.

3. Zapowiadana w ramach II filaru WPR okresu programowania 2021-2027 koncentracja tematyczna wydatkowania środków finansowych przeznaczonych na rozwój obszarów wiejskich na ambitne cele środowiskowe (co najmniej 30% środków na działania na rzecz ochrony klimatu i środowiska, z możliwością dokonania dodatkowych 15% przesunięć na te cele z puli funduszy na pozostałe działania) jest z jednej strony potrzebą zrozumiałą, wynikającą ze złego stanu środowiska naturalnego i ogromnych wyzwań związanych ze zmianami klimatu, z drugiej zaś istotnie ograniczającą możliwość wspierania inwestycji w podstawową infrastrukturę, która w wielu wypadkach warunkuje możliwość jakiegokolwiek rozwoju na danym obszarze, tj. braki tej infrastruktury (szczególnie dobrej jakości dróg lokalnych, systemów kanalizacyjnych czy przyjaznych mieszkańcom obiektów sportowych i kulturalnych) są jedną ze znaczących przyczyn zapóźnień tych obszarów w stosunku do obszarów bardziej rozwiniętych. Sytuacji tej najprawdopodobniej nie poprawią założenia finansowe przyszłej Polityki Spójności na lata 2021-2027, w której zapowiadana koncentracja tematyczna wydatkowania środków na cele środowiskowe i klimatyczne będzie najprawdopodobniej jeszcze ponad 2-krotnie większa niż ta w WPR, a należy pamiętać o tym, iż obszary wiejskie najprawdopodobniej będą mogły być beneficjentami tylko pewnej, zapewne mocno ograniczonej części tej polityki.
4. Mimo powyższych uwarunkowań, ze zrozumieniem odbieramy zarysowujące się w projektach rozporządzeń dot. nowej perspektywy możliwości wspierania działań na rzecz walki o czystość środowiska naturalnego. Za szczególnie istotne z punktu widzenia jakości życia uważamy przede wszystkim wspieranie wymiany źródeł ciepła i termomodernizacji w budynkach prywatnych, jak i użyteczności publicznej, budowę instalacji odnawialnych źródeł energii, w szczególności instalacji fotowoltaicznych i solarnych, a także dalszy rozwój systemów kanalizacji sanitarnej. Jednocześnie podkreślamy gotowość samorządu lokalnego w województwie śląskim do aktywnego wspierania realizacji programów ogólnopolskich i regionalnych adresowanych do mieszkańców naszych gmin, oczekując partnerskiego podejścia i zapewnienia środków na obsługę administracyjno-wdrożeniową tych działań, wzorem z sukcesem wdrażanych ogólnopolskich programów socjalnych.
5. Kwestią nabierającą aktualnie szczególnie istotnego znaczenia z punktu widzenia realizacji przyszłych inwestycji na obszarach wiejskich w ramach okresu programowania 2021-2027 jest pogarszająca się kondycja finansowa wielu gmin miejskich i miejsko-wiejskich w Polsce, w tym również w województwie śląskim, wynikająca w szczególności z: rosnących kosztów realizacji zadań oświatowych, przy jednoczesnym realnym wzroście cen zakupów materiałów i usług, zapowiadanych radykalnym wzroście cen energii, rosnących wynagrodzeniach pracowników zatrudnianych przez samorządy, a także spodziewanych w najbliższym czasie negatywnych skutków ostatnio wprowadzanych zmian podatkowych – korzystnie odbieranych przez indywidualnych mieszkańców, ale istotnie ograniczających dochody własne samorządów. Ograniczone możliwości finansowania wkładu własnego do projektów finansowanych zewnętrznym

wsparciem pomocowym już w niedługiej perspektywie zaczną być coraz większą barierą sięgania po dotacje, którą najszybciej odczują najmniej zamożne gminy. Dlatego już teraz postulujemy intensywne prace zmierzające do uruchomienia w kolejnym okresie programowania różnych form wyprzedzającego finansowania - zamiast powszechnie dotychczas stosowanego mechanizmu refundacji, z którego najprawdopodobniej będą mogły korzystać jedynie niektóre samorządy.

6. Stąd też nie kwestionując co do zasady potrzeby wsparcia szeroko zakrojonych działań na rzecz ochrony środowiska, innowacji, rozwoju technologii cyfrowych i ich wykorzystania, budowy gospodarki niskoemisyjnej i gospodarki o obiegu zamkniętym, apelujemy do Rządu RP i Władz województwa śląskiego o takie programowanie instrumentów wsparcia finansowego dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, aby zapowiadające się jako istotnie mniejsze względem lat ubiegłych możliwości wsparcia ze środków Unii Europejskiej, mogły być uzupełniane programami dotacyjnymi rządowymi i regionalnymi (dobrym przykładem komplementarnego wsparcia jest ogólnopolski Fundusz Dróg Samorządowych, czy regionalny program Samorządu Województwa Śląskiego pn. Inicjatywa Sołecka), w ramach których, na obszarach wiejskich regionu - tam gdzie to niezbędne - dofinansowane mogłyby być zarówno inwestycje w podstawową infrastrukturę, jak i przedsięwzięcia wzmacniające wspólnoty lokalne.
7. Uważamy, iż cennym uzupełnieniem wsparcia dla tworzenia opisanej wyżej infrastruktury - obok bardzo istotnego instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych - byłby instrument aktywizujący społeczności lokalne pn. *Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)*, wdrażany przez Lokalne Grupy Działania, który może zostać z powodzeniem użyty – podobnie jak ZIT/RIT – do wdrażania zintegrowanego podejścia terytorialnego w województwie śląskim (i to nie tylko na obszarach wiejskich, ale również miast, w których mogłyby powstać kolejne LGD). Jest to instrument o potencjalnie generalnym wykorzystaniu do celów rozwojowych i bardzo szerokim zastosowaniu tematycznym – o którym de facto decydują partnerstwa lokalne (umożliwiającym wsparcie z zakresu rozwoju małej przedsiębiorczości, elementów małej infrastruktury technicznej i społecznej, w tym turystycznej, a także OZE, wspieranie aktywności kulturalnej i społecznej, rekreacji i sportu i in.). Instrument ten, operując tą samą pulą dostępnych środków, przy najczęściej wyższych poziomach dofinansowania, przenosi poziom decyzyjności co do kierunków wsparcia z poziomu regionalnego na poziom lokalny, optymalizując interwencję względem lokalnych potrzeb. Co istotne odbywa się to w ramach partnerskich relacji samorządów, przedsiębiorców i organizacji obywatelskich skupionych w LGD, które w trakcie ostatnich ponad 10 lat wdrożyły z powodzeniem wiele projektów i przedsięwzięć rozwojowych. Kolejna perspektywa finansowa najprawdopodobniej zapewni finansowanie instrumentu RLKS na poziomie minimum 5% ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, ale dotychczasowe doświadczenia dwóch województw, tj. kujawsko-pomorskiego i podlaskiego w aktualnej perspektywie finansowej 2014-2020 skłaniają do zasadności rozszerzenia potencjału finansowego tego instrumentu o dodatkowe 5% z funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego+ (naszym zdaniem powinno się to odbywać bez uszczerbku dla alokacji środków na preferowany instrument ZIT/RIT).

8. Podsumowując uważamy, iż wsparcie rozwoju obszarów wiejskich po 2020 r. powinno uwzględniać różne poziomy zarządzania instrumentarium wsparcia finansowego, tak aby uzyskiwać zwiększone efekty (tj. efekty kumulacji środków finansowych, zaangażowania społeczności lokalnych i wykorzystywania innych zasobów), a interwencje ze środków programów operacyjnych tworzyły wartość dodaną, wzmacniając pozytywne efekty zaangażowania samorządów lokalnych, Lokalnych Grup Działania oraz innych podmiotów współtworzących rozwój. Apelujemy o poważne traktowanie potrzeb zgłaszanych przez jednostki samorządu terytorialnego funkcjonujące na obszarach wiejskich jako głównych aktorów rzeczywistych zmian na poziomie lokalnym. Stanowczo postulujemy uwzględnienie możliwości interwencji działań przyszłego Krajowego Planu Strategicznego na lata 2021-2027 oraz programów regionalnych również w obszarach podawanych przez nas jako strategiczne, mimo ich zupełnie podstawowego charakteru, a także o zabezpieczenie dla interwencji ww. typu możliwie wysokiej alokacji finansowej – nawet kosztem innych działań KPS, które nie posiadają takiego jak ww. kwestie infrastrukturalne znaczenia dla tworzenia lokalnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innych form gospodarki i jednocześnie nie wywierających tak dużego wpływu jak ww. kwestie na rozwój poszczególnych regionów i całego kraju.

Grażyna Dziedzic
Przewodnicząca
Zgromadzenia Ogólnego